

יהודה וינגוט

בענין נר חנוכה

ת"ר, מצות חנוכה נר איש וביתו וכו'. בדיני הדלקה יש מס' דינים שקשורים לפרסומי ניסא כהא דלא להניחה למעלה מכ' אמה, ודזמנה כד לא כליא ריגלא דתרמודאי, ברכה אף למי שרואה נר חנוכה, וכן מצינו הגבלות בשימוש בנר היכא דפוגע בפרסום הנס.

יש לחקור אם עיקר החיוב הוא להדליק, אך יש ענין גם לפרסם הנס, או שעיקר המצוה היא לפרסם הנס, ותקנו לעשות זאת ע"י הדלקה. עוד אפשר שעיקר המצוה להדליק, אבל הפרסום אינו רק עוד ענין אלא המגדיר של חובת ההדלקה.

וביתר פרוט, אפשר שתקנו חז"ל שחייב אדם להדליק נר זכר לנס המנורה וואיתא בראשונים דעשאוה דומיא דמנורה לכמה עינים) והרי ההדלקה חובת הגוף מצד עצמה, כמו שמצווה להניח תפילין וליטול לולב וכו'. ובנוסף למה שמדליק הנר, הרי יש בזה סוף סוף גם פרסומי ניסא, אך אינו מעיקר ההדלקה. ואפשר לומר, דנהי דחיובא רמיא להדליק, אבל טעם התקנה הוא כדי לפרסם הנס, דע"י שידליק יפורסם נס חנוכה, והטילו חיוב להדליק. לפ"ז ענין פרסום הנס מגדיר את חיוב ההדלקה, וללא פרסום ל"ש המצווה. ואפשר לומר שהגדרת המצוה היא מה שמפרסם הנס, ועושה זאת ע"י הדלקה. וכמו דאדם שמדבר עם חבירו בסוכה, לא נאמר דמקיים מצות 'דבור עם חבר בסוכה', אלא שמקיים מצוות 'תשבו כעין תדורו' בזה שמדבר עם חבירו כבביתו, אף זה מפרסם הנס ע"י שמדליק נרות.

והנה, בענין זמן הדלקה, כתב התוס' (ד"ה דאי לא אדליק מדליק) - "אבל מכאן ואילך עבר הזמן". לר"י פור"ת יש לזהר בזמן זה, ומ"מ אח"כ ידליק מספק בגלל שנויא בתרא בגמרא, ומובאת דעת ר"י דכיום אין לחוש, דהיכרא לבני הבית הוא, ומשמע מתוס' שאף ר"י שמסכים שמעיקר הדין לתי' קמא אי אפשר להדליק אחר הזמן.

אבל ברשב"א, כתב עמש"כ מצותה עד שתכלה וכו' - "...לאו למימרא דאי לא אדליק בתוך שעור זה אינו מדליק דהא תנן כל שמצותן בלילה כשר כל הלילה, אלא דלא עשה מצוה כתקנה דליכא פרסומי ניסא כולי האי" ומביא דברי ר"י למימר והאידינא כל שעה זמניה הוא, ומוסיף שראוי להקדים רק מדין זריזות. ונראה דבהא פליגי, דרשב"א עיקר החיוב הוא ההדלקה, רק ראוי לעשותה בצורה של פרסום הנס, ועיקר המצוה הוי כשאר מצוות שזמנן כל הלילה. אבל התוס' סובר שעיקר המצוה היא בפרסום, וכד עבר זמן הפרסום תו ליכא מצוה.

על כן הוכיח הרשב"א דאסור להשתמש לאורה, מהא דביש לו נר אחד, מסתפקת הגמרא אם ישתמש בו לנר חנוכה או שמא לנר שבת. ושואל הרשב"א, אם נאמר שמותר להשתמש לאורה, מה הקושי? - יקיים שתי המצוות כאחד ע"י שיניח על שולחנו? אלא מוכח דאסור להשתמש לאורה. ע"כ הוכחת הרשב"א. והשתא, אי נימא דעיקר החיוב לפרסם, מה הוכיח. הרשב"א מהא דאינו מניח על שולחנו, דילמא מה שא"א להניח על שולחנו משום שאז אינו יוצא כי אינו מפרסם.

ובזה אפשר לפרש מחלוקתם בהא דאבעיא להו אי הנחה עושה מצוה או הדלקה.

דלכאורה, אי נימא דעיקר החיוב הוא הדלקה, מלבד כמה נפק"מ מזה, הרי עיקר המצוה היא ברגע ההדלקה, דהוא מעשה המצוה. ומה שדולק אח"כ זה תנאי בקיום המצוה בזמן ההדלקה (ומובן שפיר מה דכתבה אין זקוק לה). אבל אם עיקר החיוב הוא לפרסומי, אז אין עיקר המצוה נגמרת ברגע ההדלקה רק נמשכת כל זמן שמפרסם.

התוס', באבעיא אי הדלקה או הנחה עושה מצוה, כתב דנ"מ להדליק חש"ו, דאי הדלקה עושה מצוה לא יצא, ואי הנחה עושה מצוה יצא. אבל הרשב"א כתב ובד"ה חזי' אם הדלקה... דלמ"ד הנחה עושה מצוה, **בעינן שידליק קודם הנחה**. ולמ"ד הדלקה ע"מ, מדליק אחר הנחה. ויש לפרש, דרשב"א ס"ל דעיקר החיוב הוא מצות הדלקה **שנגמרת ברגע הראשון**. א"כ אין שייך למימר דהנחה קודם שיש אור עושה מצוה, דבזה לא עשה כלום. וע"כ משנה הגירסא וגורס "מדליקה ומניחה" לקמן. אך תוס' ס"ל שעיקר החיוב לפרסם, וזה אינו נגמר בהדלקה רק מתחיל, ושייך שפיר למימר דעיקר המצוה הוא בהנחה, שהיא תגרום בעיקר לפרסום הנס, ואפילו אם עוד אינה מודלקת בזמן ההנחה.

וע"פ חקירתנו עוד אפשר להסביר פלוגתת רבוותא אי הוואה שהדליקו עליו בבית צריך לברך, דלרשב"א אינו מברך, דכבר יצא, ויש מרבוותא (וכן פירש ה"ה בדעת הרמב"ם ור' משנ"כ לקמן) דמברך. אם עיקר המצוה להדליק, ועלה תקנו הברכות, אז כיוון שמדליקין עליו בביתו - תו אינו צריך לברך. אך אם עיקר המצוה משום פרסום הנס, איכא למימר דברכת שעשה ניסים יכול לברך, דאע"ג דמעיקר החיוב הדלקה נפטר, ענין פרסום הנס הא לא קיים. ועכ"פ, מובן מה שיש שהחמירו ור"י, הובא במרדכי כאן) שלכל הפחות יראה נר חנוכה, בשביל הפרסום.

בדעת התוס', שייך לומר שפרסום הנס הוא **המגדיר** של מצוה הדלקה, שאין זה חיוב הדלקה כעין מנורה, אלא חיוב להדליק ולפרסם הנס. אך מדברי הרמב"ם, נראה דס"ל דפרסום הנס הוא עצם החיוב, וזה נעשה ע"י הדלקה. ונביא לכך מס' ראיות: כתב הרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה"ג "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו ח' הימים הללו... ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות... להראות ולגלות הנס".

ומדכתב "ומדליקין" בהן הנרות, ולא כתב וחייבו להדליק, משמע דההדלקה היא חלק מעשיית הימים הימי שמחה והלל.

כך אפשר להבין מה שפסק וע"פ ה"ה) דהרואה מברך, וכמש"כ לעיל, דברכת שעשה ניסים ניתקנה מצד הפרסום בדבר, פרסום שקיים גם בראיה.

וכן מה דס"ל דהמדליק הוא בעה"ב ולא כ"א מבני הבית, דאינה מצוה בגופו - לעשות מעשה הדלקה, רק שיפרסמו הנס, וזה שייך שייעשה ע"י בעה"ב. וכן מה דפסק דזמן המצוה הוא רק עד שתכלה רגל מן השוק, ומדלא כתב להחמיר כתי' שני וכמש"כ התוס', משמע לכ' שלמד שאף לתי' "א"נ לשיעורא", היינו ליתן שמן עד שיכלה הזמן הזה ממש, שהוא בחצי שעה. וזה מה שהוסיף "וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהא דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק". וזה כיוון שמשעבר זמן הפרסום, לא שייכת המצוה כלל.

בעובדא דאביי, כששמע בשם ר' ירמיה הא דאסור לישתמש לאורה, לא קבלה, וכששמע מרי"ח קבלה. ושואלים אמאי לא קבלה מעיקרא. אפ"ל דסבר אביי דמרבי ירמיה אין להביא ראיה, דאיהו ס"ל ולקמן כג) דמברכינן אראיה, וא"כ ס"ל דהחויב הוא לפרסם, אולי לכן ס"ל דאסור לשתמש לאורה. וכמש"כ רש"י, דבעינן היכר לדבר, ופרסום המצוה הוא גוף המצוה. אך אי סבירא לן דעיקר החויב הוא להדליק, שמא אין אסור להתשמש. ברם, כד שמע מרי"ח קבלה. דהנה לקמן אומר רי"ח שמעתי שני זקנין היו בצידן, חד עשה בב"ש וחד כב"ה. זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקודש ואין מורידין. שמעתי ממרן רה"י שבא רי"ח לומר, שהידור - כל אחד מהדר כפי הנראה בעיניו. והשתא אי ענין הפרסום, (שההידור מוסיף בו), הוא גוף המצוה, אז אין שייך לומר שכל אחד יהדר בדעתו, דנתת דבריך לשיעוריס. אבל אם עיקר המצוה להדליק, וההידור תוספת - אז שפיר כל אחד מהדר כדעתו.

ולהכי כד שמע מרבי יוחנן, דס"ל שעיקר החויב להדליק, ואפ"ה אסור לשתמש לאורה, קבלה.